

Հաղիւ թէ նաւապետը այս խօսքերը փըր-
փըրալով մը բերնէն կը հանէր, մակոյկներուն
մէջ գտնուող խուռն բազմութեան մէջ սոսկալի
աղմուկ մըն է փրթաւ. որը կըսէր բարի. խօսե-
ցաւ, որը կըսէր չար. Ոմանք կը պօռային. —
«հա այս են կեանք և փրկութիւն մեր. ասով
պիտի գտնենք մեր ամեն կերպ երջանկութիւնը.
կեցցէ՛ մեր փրկար և կենսաւորող օրէնք. — և ու-
մանք հակառակը պնդելով իրենց ձայնը մինչև
երկինք բարձրացուցած կը գոռային, — քան
լիցի, քան լիցի, այսպիսի սատանայական դուռ»

Թիւն մը չեմք կրնար ընդունին, հապա մենք 'ի հոգւոյ և 'ի մարմնոյ փրկարար և կենսանորոգ օրէնքը Ս. Եւտարանը կը ճանչնամք, 'ի հոգիս և 'ի մարմնիս փրկարար և կենսանորոգ օրէնք զայն կրնդունիմք, այս սքանչելի և Ետուա ծային օրինաց վերաբերեալ բարձրաստիճան տիալոսները միայն անոր կրնամք տալ. անկէջ 'ի զատ եղած բոլոր մարդկային նոր, օրէնքերը աշխարհալին անցաւոր երջանկութեան, և մարդկային ընկերական ժամանակաւոր կենակցութեան նըկատմամբ յօրինուած Սահմանադրութիւններ ըլլալուն՝ անոնց մէջէն յիշեալ Ետուածային օրինաց ճշդապէս հպատակող, և անոր ամեն մէկ կէտին հաւատարմաբար ծառայող Սահմանադրութիւնն ալ հաճութեամբ կրնդունիմք, ինչպէս Հայոց հաստատած Սահմանադրութիւնը. այդ կրնդունիմք 'ի սրտէ, և անկեղծաբար անոր իսկապէս, իսկապէս գործադրութեանը կը փափագիմք ով նաւապետ, դու և ասոնք ի՞նչ կը բարբառնջէք. — Ե. յս. հակառակախօսութեանց մէջ մէկ իբր խելացի անձ մը՝ դարձաւ նաւապետին յանդիմանելով մը ըսաւ. — պէ մարդ Ետուածոյ դու այս նաւապետութեանը հաւատք չունիմք Եւթովութիւն ցանկելու, թէ չէ բերած բերքդ ծախելով սրկէ ելել երթալու, ըսէ նա յիմ ո՞վ երկպառակացան նաւապետ — Ե. յս խօսքերուն վրայ նաւապետը անտիջապէս ըսածը ետ առնելով. — պրէ՛ Ծանրմ, ըսաւ, ես այս խօսքերը ինքիւրմէս չըսի, ինծի ըսէ բող եղաւ, ես ալ ախ. . . ինչ ընեմ, բան մըն է որ նաւապետ գտնուէր եմ, երբեմն նաւուն տիրոջը հըրամանները 'ի դորձ պիտի գնեմ. . . ինծի ըսել, ձեզ ալ չի լսել, անանկ չէ՞ մի ես — Սարգը նաւապետին երեսն 'ի վեր խոթող խոթող նայելով — ներեցէք պարոն, չէ անանկ, այլ . . . բայց ես ինչո՞ւ զքեզ համոզելու համար պարապ տեղ աշխատիմ, զի կերպարանքէդ յայտնի է թէ դու ինքնահաւան և պնդազուխ մարդ մըն ես, հարկը հազար խօսք քելիս համար ոչինչ են. աւսոր համար ըսելիքներս խօսք հասկըցող բանիբուն նաւապետի մը պահելով, այժմսա բազմութիւնը խաղաղելու համար նաւուդ մէջ եղած բերքը իրենց իմացուր, որ կարելի է առուառուրի մը խօսք բացուելով աղմուկը դադարի — Կաւապետը խնդալով, և քիչ մ'ալ խեղճանալով նաւուն մէկ կողմէն սանդուղիս մը կախեց, ու բազմութիւնը վեր հրաւիրեց.

Եւթովն ալ մէկզմէկ հրաւիրելով մը ելան

սանդուղիէն վեր և լեցուեցան նաւուն մէջ, և սկսան անոր համբարանոցը դանուած բերքերը դիտել, ի՞նչ. շատ մը խոշոր տակառներ, մեծիակ սնուակներ, չափազանց կողովներ, և դեռ ինչ գիտնամ այլ և այլ մեր չի տեսած ու չի լսած կերպ ամաններ.

Բազմութիւնը զատնը տեսնելով՝ մէջը եղածները խնամալու մօտը նաւուն գրադիրին վըրան թափեցան, և թախանձանօք ուղեղին որ այն բաներուն մէջ եղած բերքերուն տեսակութիւնն ու քանակութիւնը ճշդաբար իրենց իմացրնէ. Գրադիրը անմիջապէս անոնց ձեռքը տուեալ մը յանձնեց, որոնք բանալով մէջէն կարդացին սա հետեւեալ բերքերու անունները և անոնց քանակութիւնը. « 100,000 Անդլինար անարաւ ՍՈՒՏ, Ս. Երուսաղէմի համար բեռցուցած, 90,000 կենդ. աննեղ ՕՐՊԵՐՏՈՒԹԻՒՆ օրադարձի կողմերէն յանձնուած, 100 միլիոն անրիժ ԽԵՐԴԱՆՈՒԹԻՒՆ Եւթով կողմերէն խրուած, մէկ չափ մըն ալ կոյս ԵՊԵՐԵՆՏՈՒԹԻՒՆ Գլխաւորէն եկած. . . Ս. Երջապէս 14 գրոյով ուած անկեղծ ԵՆԹՐԵՆՈՒԹԻՒՆ Եւթով կիւղէն և Ս. Երջապէս գաւառէն ուղղուած, և դեռ բազում շահական բերքեր, որ հոս յիշելը երկար կ'ըլլայ.

Բայց այս միջոցիս բազմութեան ցրցուցած վարմունքը ու շարժումները անանկ և ինդալու բան չի կրնար ըլլալ որ՝ ոչ վարպետ սրտ, կերհան մը կրնայ անոնց ձեւերը նկարագրել, և ոչ երևելի բանաստեղծ մը կը կարողանայ գըրուցած խօսքերին շարագրել. Մենք միայն հոս քանի մը խօսքերնին յիշեմք առանց ձեւերնին նըկարագրելու. Մէջերուն ահնոցաւոր մէկը տուեալը ձեռքը բերքերուն անունը կը կարդար. անդիէն բազմութիւնը խառնիճաղանձայնելով նաւապետին երեսն 'ի վեր միակերպ պօռալով կըսէր. — Ա. Եւթով սա ետաղը խիս մէջ 1122 կենդինսոր լեցուր —, մէկալը — չէ, ես սուտ չեմ ուզեր ինչ, դուն ինծի տակառ մը սա աննեղ զգուշացնէն տուր, բայց չըլլայ որ մէջը խարդախութիւն մը ըլլայ, ետքը ես կը բերեմ հա՛ — ուրիշ մը իր քովի կեցողին ես խարդախութեան աղէկ ու գտնած ցեղէն կուզեմ, Ա. Գաւալարիոս դուն ի՞նչ կըսես, սա Ֆեւս որքան կառնէ նէ պիտի լեցընել տամ — անդիէն քանի մը կարճահասակ Օւրբեոսներ, և մէկ քանի դաճած խաչկիկներ,

յաւելու թէ՛ « լաճնուս նայելով, կրսէ, դարձեալ կ'աշխատուի (անոնց) հրաժարականին ետ տալու » : Բիչ մը դեռ վարը « բայց եթէ վերջապէս անկարելի ըլլայ անոնք համոզել՝ այն ատեն հարկ պիտի ըլլայ անոնց տեղը բռնելու համար ընդհանուր Երեսփոխաններէն ընտրութիւն խնդրել » կ'ըսէ :

Ըսոնք այսպէս ըսելէն վերջը իւր ազգասիրական զգացմանէ շարժեալ՝ յիշեալ Ժողովոյ անդամ ընտրուելու արժանաւոր անձանց անուններու ցուցակ մը կը պատրաստէ ընտրողաց դիւրութիւն մը ըլլալու նպատակաւ, և այս ընտրելանց ցուցակէն առաջ այն (բայց ՚ի նուազատես) ընդհանուր Ազգիս Ճանօթ եղող Յարգելի անձանց գովելի ձիրքերն ու անոնց կրօնասիրութեան և ազգասիրական կատարեալ առաքինութիւններն շատ մը բարձր ածականներով կը յայտնէ :

Օտրմանայի՛ փոփոխութիւն :

Մեղոն է այս բանը ընողը, թէ չէ մէկ ուրիշ զրդող մը կայ : Մեղոն է այն ազնիւ մարդիկը իւր գրչին գովութեանը ներքեւ առնողը, չէ նէ մէկ կողմէն խոսում մը կայ այնպէս ընելու, Մեղոն է Մեղոն, որ ատ մարդիկը քիչ մը առաջ իրեն համար ատելի՝ բայց միշտ Ազգին սիրելի էին : Ինչ եղաւ արդեօք մէկէն ՚ի մէկ որ յանկարծ իրեն ալ սիրելի եղան, և այս սիրելութեան հետ մեղքեղ Ազգասէր, բարեպաշտ, խոնարհասէր, և հաւատոյ պաշտպան և այն կոչուելու արժանանալէն ՚ի զատ՝ հիմայ ալ որ Բաղաբախան Ժողովէն հրաժարող Մեծարդոյ անձանց տեղ ՚ի ընդհանուր Ժողովով ընտրութիւն պիտի ըլլայ՝ զանոնք մասնաւորապէս այս ընտրութեան յարմար դատելով իւր 134 թուոյն միջոցաւ Ազգային ընդհանուր Արչութեան առջեւ ցուցակով մը նոցունց անունները կը ներկայացընէ : Աեցցէ՛ Մեղուն, ազգասէր Մեղուն, բարեջա՛ն Մեղուն, Բըրխատնեայ Մեղուն, հաւատացեալ Մեղուն, բարեպաշտ Մեղուն, աշխարհի վրայ ողբան բարիք կան անոնց ամենն ալ իր վրայ տեսնուած Մեղուն, Երկնային եօթն երանութեանց որժանացող Մեղուն : Տեսա՛ր մի հիմայ աղէկին աղէկ գէշին գէշ կրսեն : — Ինչ որ կուգես քեզի ընեն, դու ալ ուրիշ ըրէ՛ : Ըտեն մը դուն երար անոնց համար գէշ խօսեցար, անոնք ալ քեզի գէտ ինչ որ պետք էր ըսին : Հիմայ նայէ որ դուն ազնուաբար կը վարուիս անոնց դէմ,

ահա անոնք ալ այժմ՝ զքեզ ամենաբարձր պատուանուններով կը մեծարեն, և մինչև երկինք կը բարձրացունեն : . . .

Եւ սակայն երբ գլուխս ՚ի վայր կախած մինչև հոս այս բաները կը գրէի, յանկարծ մէկը զիմացես « պարիս զազէթածի » պօռաց, գլուխս վեր առնելով նայեցայ որ հսկայաձև դրսեցի մըն է զիմացս կեցեր, — Լստուծոյ բարին, բայց քիչ մը մեղմ ձայնիւ խօսէ — ըսի մարդուն : Բիչ մը առեն երես ցցուելով մը նայելէն վերջը « տիւ՛ Մեղո՛ւ ես » ըսաւ : — Է՛ն ըսի, բայց ի՞նչ պիտի ընես Մեղուն — « ինչ պիտի անեմ, մէկէնտր թարգիսէն նոր էի առիւր, այն խըր խընները քեօղ ցան, հիմի խապէր արեցի՝ որ Մեղուն ան զայպէ՛ ձիւնք անցուցեր իլա՛ն է ալ ըրեր», — ծօ ի՞նչը — « ճամարիտ կեանեմ զպի՛ թա՛ն աղբեր որ ես անիշուխածի Բարթուղ խորհրդէն արեցի՛ արշինը քեարասուն ութ կուրուսէն թարգի Արիոս աղբերն ալ կեարեց, երբեք որ հէյպէ՛յիս մէջէն կայպ էլնէց, ես քէօ միեռնիմ, ասա ինձ ո՛ւրի Մեղուն » :

— Ինչ է աղբար զայպ ըրածդ, ըսէ որ զիմանամ տէ խրկեմ քեզ Մեղունին : — Բիւ ճանտ լամէթ էնի, Մեղու ունի՛ս » — ունիս — « թէ որ ձանձրութիւն չը էնիւր քիչտիկ մի կեարդայ » ըսաւ ու ձեռուրները դոգալով մը աթուռի մը վրայ նստեցաւ :

Եյս միջոցիս նորէն հարցունցի թէ ի՞նչ էր կորսնցուցածը : « Մտիկ արէ որ ասեմ, ըսաւ : Մեղուն իլան արեր է որ իր քեօվը զայպ եղած շուրճի կեայ որ էւրոպացի Ֆրէնկները դեօղցեր, Մեղուն անոնց ձեռքէն պրծուցեր : Հիմայ ըսած էնի քիմ տէրը ով է նէ թող դեայ առաջ խապթանէ ու ետքը առնի, իշտէ էն շուրճի տէրն ես եմ, ինչո՛ւ չիյ տայ » : Հիմա խնդամի, նեղանամ մի, որ պարապ խօսքերով իս գործէս արգիլեց : դարձայ խնդալով մը ըսի խեղճ Մարդուն — ծօ ա՛նոր դրածը շուրճ չէ, « խա՛ցա », անոր Ֆրանսերէն Հառիվառի կրսեն, իսկ հայերէն հակառակախօսուի, գնա դուն քու զայպ ըրած շուրճ ուրիշ տեղէն փնտռէ — ըսի ու ճանրեցի : Հազիւ թէ այս մարդը գնացեր էր, նայիս մէկ ուրիշ մը եկաւ ու « Մեղունին սենեակը ա՛ն է մի », հարցուց : Հասկըցայ ըսի, դրանս վրան Արևելեան Դար գրելու եմ որ ազատիմ ասոնց ձեռքէն : Ինչ որ էնէ գործս ձգելով անոր ալ հարցունցի թէ ի՞նչ կուզէ : « Եկէ՛ր քի, ըսաւ, Մեղուն դուն ես նէ քու քովդ խալիս բունչ կայ եղեր » : Ինչէ՛ն

— հարցուցի « եա դուն գրեր էիր քի վարպետ, ներք սորվեցայ աղէկ բունչ կը շինեմ », **ԱՅ Մեղու**, ըսի ինքիրմէս, ինչ բեմքեզի, անանկ բաներ կը գրես որ ժողովուրդը կը գրգռուին, ու այնպէս խռովեալ կեղծն իմ վրաս կը վազեն, և իս գործէս կարգիլեն. հիմա **Բընչը** ուրիշ գտար տէ ելար գրերցիր . . . **Այս** մարդուն ալ չարաչար խաբուելուն վրայ ցաւելով ըսի — պէ մարդ միամիտ անիկայ բնւոյն չէ՝ այլ **Բընչէ Բընչ** .

Մարդը զարմանալով մը ըսաւ « ի՞նչ բնւոյն է **Բընչ**, պէտք չէ՞ մի որ գիտնամ տէ ուրիշ ատեն չի խաբուիմ », **Այս** պէտք է գիտնաս, ըսի, բայց դուն չես գիտեր որ չէ՛ չէ՛, չըլար հիմայ դուրեցել, զի սա վայրկեանս **Մեղուին** հետ մտերմացած եմք, ուրիշ օր մը . . . ա՛խ, դարձեալ չըլար . . . նայէ՛ նայէ՛, աղէկ նայէ՛, անոր ետին մէկը կայ մէկը, մէկը . անանկ մէկը որ չի ձեռքը առեր եօթը խաղ մէկ բարդ մէկը — կը խաղայ . . . սա նայէ՛ սա, ի՞նչ գոլորտէր, ի՞նչ հերթէր կը դարձունէ, և ի՞նչպիսի խարդախութիւններ կընէ **Բընչը** մէջ . . . բայց խարդախ խաղարուն չը գիտեր թէ ատենօք իրեն պէս շատ վարկեմ **Բընչը** ելան ասպարէզը, ու մինչև վերջը շահեցան, իսկ եօթը չը կըցան կատարել, և վերջապէս յաղթուելով խաղը ու խայտառակ եղան . . . **Այս** գնա մարդ, գնա բանդ, դուն զիս պէլաներու պիտի հանդպցունես . . . եթէ որ **Բընչ** ինչ բնւոյն ալ հասկընալ կուգես նէ ել գնա ասկէ շիտակ դիմաց **Բէթրոյին** **Բօնչարեան**, և այն տեղէն իմացիր **Բընչին** ինչ ըլլալը . . . **Սար** ձեմ մարդը այս խօսքիս գոհ եղած՝ ուրախանալով մը ելաւ գնաց . մենք ալ սկսանք գործերնուս հետեւիլ, յուսալով որ այն օրը ուրիշ մարդ պիտի չի գայ սենեակնիս . **Երբ** այս յուսով կեցեր **Մեղուին** ներկայ և ազազայ ցաւալի վիճակին վրայ կը խորհէի, նայիս երկայն հասակ սև մարդ մը (որ կարծեմ ուրիշ ատեններ ալ տեսած էի) սենեակիս սանդուխին վրայ կեցած « **Մեղու**, կ'ըսեր, և երեսնէ յայտնի կերպէր թէ պո՛ռ առտասանդը **Հայ** էր, և անմիջապէս հարցուցի իրեն ինչ ուղելը, աներեցէք պարոն **Մեղու**, ըսաւ, բնւոյն շողեկաւ այս կիրակի օրը առաւօտուն ժամը քանի՞ն պիտի ելլէ » — ի՞նչ գիտնամ ես . . . բայց ինչէ՞ն հարցուցիր . . . և ի՞նչ կայ — ըսելուս չի մնաց, « ուրեմն դուն **Մեղու**ն չես », պօռաց . — էյ չէ, ըսի, ես **Մեղու**ն չեմ . « **Ուրեմն** դուն բանէ մը խաղար չունիս, սակայն ի՞նչպէս

կ'ըլլայ որ խնացած չըլլաս . կը զարմանամ այս բանիս » ըսաւ . — ինչէ՞ն — հարցուցի : **Այս** ըսաւ, « դուն ներք բանալով մը կանչուր տեսց թէ՛ « դուն **Հայ** չեմ » — **Այո**, ըսի, հէմ **Հայ** եմ, հէմ բուն **Հայ** եմ —, « եթէ որ **Հայ** ես, ուրեմն ի՞նչէ անունդ », — անունս ըսի, **Արեւելեան Վար** է . . . « **Հա՛ հա՛**, հասկըցայ, ըսաւ ձեռուները պէխերուն տանելով մը, հասկըցայ, դուն այն **Բընչը** մարդն ես որ մեր **Բընչ** նպատակը ջրել, ու մեր **Բընչ** դիտաւորութիւնը խաբանել կուգես, և անանկով զմեզ հրապարակաւ խայտառակել կը ջանաս, **Հա՛**, ըսէ՛ նայիմ անօրէն . . . » . — **Զէ՛**, ըսի, այլանդակ ձայնով մը մի պօռար, ինծի նայէ ինծի ասանկ առանձին տեղեր, վարագուրի տակ խօսելու պէս խօսիլ չըլլար, եթէ որ համարձակութիւն ունիր՝ ել ասպարէզը և այս ըսածներդ հրապարակաւ ըսէ որ ես ալ քեզի բացայայտ ըսեմ ըսելիքներս, չէ՛ նէ անանկ միայնակ տեղեր վիս կծծել, և ի՛ հրապարակ փախչել, անանկ բան չըլլար. ես քեզի պէսներու շատ հանգիպեցայ որ . . . բայց հիմայ այս խօսքերուն ժամանակը չէ, հիմա թէ որ, ան ալ կուգես նէ, սա ինչ կայ կիրակի օրը ըլլիք նէ ան իմացուր նայիմ — **Այս** ըսածներէս մարդը բաւական կիրք գգաց ալ նէ, ինչ օգուտ որ բնւոյն մէջ բնւոյն դիտնալով խոհեմութիւն սեպեց լռելը, ուստի միայն վերջի հարցմունքիս հեղաբար պատասխանելով ըսաւ « չես խնացած որ », 15 — 20 օրէ ի վեր **Յ. Սեփեան**, և **Մ. Փոփեան** ստորագրութեամբ 20 ական զրշնոց պիլիթներ բաժնուեցաւ **Հայ** հասարակութե, ընդ ամենը 6,700 հաւաք ըլլալով . . . — **Ի՞նչ** պիտի ընէք ան գումարով, որ այնքան պիլիթդ 20 ականէն կընէ 134,000 դրշ — « **Ի՞նչ** ընէ ընէ, ասալ խօսք է մի, մենք այն գումարը հաւաքեցինք, մէկէն ինդրելով, մէկալէն աղաչելով, միւսին ալ **Բընչ** խոտանալով, որպէս զի կիրակի օր երթանք **Հայ** խօսքին հոն **Բընչը** զինինելով, և մեզ խօսքերով **Ս.** ատնախմբութիւն մը կառարկեց . . . » . **Մարդուն** այս ըսածները ուղի ուղի մտիկ ընելով, և այս կերպ անօրինակ բան մը ուրիշ ատեններ լած չըլլալու, սկսայ մարդը հարցուիորձ ընել, որ էն վերջի տուած պատասխանը դիտողութեան արժանի էն, « **Բընչ**, ըսաւ, **Ստանաւորութեան** իբրեւ **Յեփեան** եւ **Փոփեան** պարբերաբար կ'առնուին իրենց իրենց — ձեզ համար . . . « **Հա՛, հա՛** մեզ համար . . . և այս

ԱՐԵՎԵԼԵԱՆ ԴԱՐԻՆ ԳԼԽՈՒՆ ԵԿԱԾՐ

Աշխարհս տուն ցառոց է, աշխարհ էկողը իր վիճակին է. բնութեանը համեմատ ցառեր կրելու, սահմանուած է, Արեւելեան դարն ալ անցածները այս աղետներէն իւր բաժինն ունեցաւ.

Օր մը Միւսաստի լրագրին հեղինակը Արեւելեան դարուն մէկ քիւր կարդալով մէջը գրուած խօսքերուն այնպէս նեղացեր է՝ որ քեքքը պատըռտեր կտոր կտոր ըրեր նետեր է. Յիշեալ հեղինակը այնքան տխմար չէ որ չը գիտնայ հասարակաց առածը քե՛ղեսպան եղողին պատիժ չըլլայ. Արեւելեանը բողոք մ'է, մէջը գիր. այն գրերովը յիշեալ հեղինակին հասկըցած խօսքերը մարդու մը խօսքեր են. այն մարդը կեցած իրեն բողոքէն ինչ կ'ուզէ. բայց ասոր տակը բան մը ըլլալու է:

Լսած էմք որ վեց հազարեայ գիտցողները մեծ մեծքներու ըլլան նե՛ք բողոքի մը վրայ անոր երբ կը գրեն, էս պէտք եղած կախարդական արարողութիւնները ընելէն ետքը պատկերին զոյնը կը կտրեն կամ սիրտը կը խոցեն, էս այն պատկերը որինն է նե՛ք անիկայ կեցած տեղը լանկարծ կը մեռնի: Թէ որ Արեւելեանը պատուողը այս մտքով ըրաւ. նե՛ք իրեն իմաց կուտամք որ զինքը այսպէս յիմարական բարկութիւնն գրգռող խօսքերը գրողին մինչէս. հիմայ բան մ'ալ եղած չէ. ողջ առողջ է, էս ողջութեանը համար աղօթող ալ եկի աղէկ մարդ կայ. ասով բողոքողնայ Միւսաստին հեղինակը՝ որ վեցհազարեան դէմ աղէկ մը տնկած չէ, նորէն վարպետ մը գտնէ էս անկէ դաս առնէ.

Կը խնդրեմք Յարգոյ Խմբագիր այս գրութիւնս Ձեր պատուական քերթերուն մէկ անկիւնը դնէք:

* * *

Առ. ծաղրաբան հրատարակիչ անմէյր Մեղունին.

Շատ ցաւ եղաւ. մեզի, երբ Ձեր ամենաճշմարտախօսագոյն Մեղունին մեջ կարդացինք՝ որ Սուրբ Երուսաղէմի փոխանորդ Սահակ Վարդապետը 6,700 քէսէ ստակ պարտք ունի եղեր, էս այս պարտքին տակէն ելլելու համար Պատրիարք ըլլալ կ'ուզէ եղեր: Ես որովհետեւ Ձեր ազգասիրութիւնը չկամիր անոր Պատրիարք ըլլալը, այս պարտքը պիտի մնայ. կարծեմք ամենէն շատ առնելիք ունեցողը Ձեր Մեղունեանը պիտի ըլլայ. էս ասոնք ստակնին պիտի ուզեն, պարտքին տէրն ալ

որովհետեւ սուրբ Երուսաղէմի միաբան է՝ վճարելը նոյն սուրբ վանքին պիտի իյնայ, որով Արքունիք ստակը կը պակսի, էս դուք նոյնը ինչ բանի որ պիտի գործածէիք նե՛ք դիտումնիդ անգործ կ'ըլլայ:

Ուստի ասոր մէկ ճարը մտածեցինք էս Ձեզի կը հաղորդեմք. յուսալով որ ՚ի գործ դնելու ջափ խօսքերնիդ կանցնի: Վանքի Պօղոս վարդապետը Կտուց անապատին երեք հարիւր հազար դուրուն շը առէր էր ինչպէս որ քաջ գիտես, այն գումարը անկէց առնես. չորս հազար քիլէ ալ ցորեն ծախէր էր Մոսկովի կռիւն տարին. անոր ըստակն ալ անոր քով մնացած ըլլալը գիտես. այն ալ առնես, Երուսաղէմէն ալ սնտուկներով բաներ եկած էր, ՚ի հարկէ անոնց տեղն ալ գիտես. անոնք ալ առնես. էս քե որ ասոնք տալէն ետքն ալ տակաւին պարտք մնայ. նե՛ք զիջող հետքդ է հա՛ Մեղունիդ մեջ մէկ տեղաց մըն ալ այսպէս հաշիւ մը հանէ, այն ալ մեծ է. էս այս պարտքը վճարէ:

Անտարակոյս էմք որ այս ազգասիրական հարտարութիւնը ՚ի գործ դնելու լանճնառու ըլլաւ նե՛ք Սահակ Վարդապետն ալ պարտքէն կը խալցսի, Արքուն ալ նեղութենէն. դուք ալ մէկ պարտակաւնութիւն մը կատարած կ'ըլլաք: Ես քե որ այս կերպով ժողոված գումարդ պարտքէն առելնայ նե՛ք այն ալ ջեր աշխատութեան վարձքի մը տեղ ջեզի համար ընդունել բարեհաճեցէք:

Ողջ լերուք:

Խ. Մ.

Ա. Բ. Գ. Դ.

Առ. չ'արժանընտիր Մեղուն գրագիր:

Ձեր քերթին միջոցաւ մեզ համար տուած ածականներդ ընդունեցայ, բայց անգամ մը սա հարցունեմ քեզի քե՛ղու ինչ գիտես իմ ազգասէր ըլլալս. որ ասէն դուն ազգին մէկ վնասակար էս չնչին անղամը ըլլալուդ՝ երբէք քեզի մասնաւոր սէր մը ցըցուցած չեմ:

Ի՛նչ գիտես դու իմ բարեպաշտ ըլլալս. երբ քեզի պէս խեղկատակ փորձիչներու քով ոչ աղօթք էս ոչ ուրիշ բարեպաշտական գործ մը կատարած չեմ:

Ի՛նչ գիտես դու իմ խաղաղասէր ըլլալս, երբ Մեղունիկայից հետ կուտըտած ժամանակ՝ մեջերնիդ մտած էս զձեզ խաղաղցուցած չեմ:

Ի՛նչ գիտես դու հաւատոյ պաշտպան ըլլալս, երբ բուն նոր-սլաշտած ու դաւանած անօրինակ հաւատքիդ պզտի մէկ պաշտպանութիւն մը ըրած չեմ:

Ի՞նչ գիտես դու Մեղու իմ *անխարդախ* ըլլալս, որ հիջ մեկ ատեն ջնջարանոցդ եկած ու քեզի հետ առուստուր մը ըրած չեմ:

Ի՞նչ գիտես իմ *ամբամբաստ* ըլլալս՝ երբ այն ա. կանջիդ ետին նստող Մեղու խեղաղ անգամ զիս չի ճանչնար, եւ ինձմէ իրեն համար կատարուած գործ մը չէ տեսեր:

Ի՞նչ գիտես դու իմ *ամբասիր* ըլլալս՝ երբ դուն ինձ հետ դեմ յանցիման գալով զիս կամ տեսու. քեամբ եւ կամ շօշափմամբ քննած չես:

Ի՞նչ գիտես դու իմ *հաւատարիմ* ըլլալս, որ ա. տեն՝ որ հարկ ըլլալու տեղեր քեզի եւ քու քեր. քերուդ վրայ պետք եղած հաւատարմութիւններն անգամ ցրցուցած չեմ:

Ի՞նչէն գիտես դու իմ *հեռատես* ըլլալս, երբ ա. տեսօր Ազգին մէջ քեզի պէս *փրկափառներ*, *իմաստուններ*, *Տրամաբաններ*, *Աստուածաբաններ*, *Բանաստեղծներ*, *Երկրաչափներ*, *աստղաբաշխներ*, *ուղղիչներ*, *ծուիչներ*, *ներ*, *ներ*, *ծագելուն հեռատեսութիւնն* ըրած չըլլալով՝ կարելիապէս մտքես անգամ չէր անցներ . . . :

Ինչէն իմացար իմ *խոհեմ* ըլլալս, որ երբեք քո անիրաւ տրտուոցներուդ ու եւ իցէ կերպիս վճիռ մը տուած կամ դատողութիւն մը ըրած չեմ:

Ինչէն հասկըցար իմ Սահմանադրութեան ջերմ կուսակից ըլլալս, երբ Սահմանադրութեան ստորագրուած, հաստատուած եւ *հշդիւ* ի գործ դրու. ւած օրերը Ազգային կեդրոնը եւ զքեզ տեսած չեմ:

Ի՞նչ բանէ զգացիր իմ բարեսիրտ ըլլալս, որ հիջ մեկ ժամանակ քեզի պէս չարամճի եւ ապե. րախտ մարդոց բարիք մը ըրած չեմ:

Ի՞նչպէս նկատեցիր իմ *խելացի* ըլլալս, որ երբեք իմ մտաց իմացականութիւններս քեզի յայտնած չեմ:

Ի՞նչ բաներէ քննեցիր *խղճմասնորոշ* մարդ մը ըլլալս, ինչ ատեն որ ու եւ իցէ բանի մէջ քեզի հետ յարաբերութիւն մը ունեցած չեմ:

Ի՞նչպէս կրնայիր իմանալ իմ *առատաձեռն* ըլլալս, երբ քու անդնդային ձեռնարկութեանցդ նը. ւեր մը ըրած չեմ:

Ինչէն գիտցար իմ *երկիւղած* ըլլալս, որ մեկ ա. տենի երբեք քու Մեղուանոցդ եկած եւ քու դի. մացդ ասոր յարմար գործ մը ցրցուցած չեմ:

Ի՞նչպէս ալ հասկըցար իմ *աղքատաւոր* ըլլալս, որ մեկ ժամանակ քեզի ողորմութիւն մը տուած չեմ:

Վերջապէս ով անզգայ Մեղու դու ինչպէս կրնայիր իմանալու իմ *հայրենաշէն* ըլլալս, երբ քու «այլս աւագակաց» կոչուելու արժանի շինքիդ

ուրագ մը անգամ զարկած չեմ . . . :

Ի վախճանի հարկէ կրնայիր իմանալ բազում ժամանակէ ի վեր Ազգին մէջ *աշխատաւոր* մարդ մը ըլլալս, եւ *վերջին օրերս* ալ արիւն քրտինք քա. փելով *շատ աշխատածս*, որ ատեն որ այն աշխա. տութիւններուս մէջ իմ քովս ոչ ծառայ, ոչ գոր. ծառար, ոչ աղբակիր, ոչ ականահատ, ոչ աւելա. ծու էիր, եւ ոչ ալ հեռուէն *էսկիւլէր ալայրմէ* մը . . . :

Մեղու, Մեղու ըսէ համարձակ, խօսէ աներ. կիւղ, որ աղբիւրներէ քաղեցիր իմ այսքան չա. փագանց *առաքինի* անձ մը ըլլալուս ստուգութիւն. ները, եւ կամ հով տուաւ քեզի այս արստոնութիւնը որ իմ անտեղի անստոյգ *առաքինութիւններս* հրա. պարակաւ քարոզես:

Ձեռ ըսեր ուրկէ քաղելդ, չես յայտնէր այդ ար. տոնութիւն տուողները, ապա ուրեմն դու եւ այն չարագրգիռ եւ ազգակործան ստախօսը, զրպար. տիջը, մատնիջը, խարդախը, որ ազգին օգտակար եւ պիտանի անհատները միակերպ կը բշտամանես եւ անոնց ազգասիրական շէրմ գզացմունքները կը պաղեցընես . . . :

Դու եւ ուրեմն այն անիրաւը, անկրօնը, ախ. տամուլը, միանգամայն այն հարուածը՝ որ Ազգիս կղերական անմեղ դասը անողորմաբար կը հալա. ծես, կեղտեղես, եւ անոնց Հոգեւոր պաշտամունք. ներուն մէջ մտած զանոնք կը խռովես կը շփոթես . . . :

Միով բանիս դու եւ այն խառնակիջը, զրգո. իջը, երկպառակութեան չար որոմը ցանողը, որ հա. մայն Ազգին մի եւ նոյն գզացմամբ ընդունած, յար. գած, ու պաշտած Սահմանադրութիւնը ձեռք խա. դայիք մը ըրած, եւ անով միաբանասեր ու խաղա. դասեր Հայ ժողովրդեան անկեղծ սրտերուն կաս. կածանաց առիքներ տուած՝ այնպէս զանոնք ի. րարու դեմ գծտեցընելով՝ Ազգին մէջ ատելութեան եւ կոռույ ասպարեզ մը բացած՝ երկու կողմը մեկ զմեկ ազգակործան պատերազմի կը հրաւիրես . . . :

Ափսոս, ափսոս, ափսոս, այլ ափսոս . . . :

Չորեան այն մատները որ բռնած զրջէն միշտ եւ հանապազ բոյն կը վագէ, եւ անանկով Ազգին մեկ մեծ եւ օգտակար մասին սրտերը կը խոցէ . . . ալ ինչ ըսեմ, քե որ Ազգին վարչութիւնը իսպառ. տեսնելու կամք պիտի չընէ, ուրեմն, «Տէր տես. ցի եւ բարձցի»:

Տաճարը քանի մէկը:

Խմբագիր-Տնօրէն
Մ. Գ. ՏԵՅԻՐՄԵՆՅԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ՔԻՐԻՔՅԱՆ
ՀՈՍԱՆՇԻՆԻՊՈԼԻՍ, ՁԻՆՁԱՆՁԼԱՐ